

LATIJNSE TAAALBEHEERSING I

Inleiding

- Prof. Dr. G. Galdi: Verantwoordelijke cursus + theorielessen
- Dr. K. Wylin: Herhaling morfologie - syntaxis + oef

- (Hoor-) en werkcollege
- Zelfstandige voorbereiding en studie !!
(grammatica – vocabularium)

Cursorische lectuur

Zorg dat je alles zelf gelezen hebt

Zorg dat je de tekst begrijpt (vlot lezen)

Kleine leesgroepen worden aangeraden

Zoek hulp (internet, medestudenten, ons,...)

Mondeling examen gebeurt per 2 of 3

Oef.Teksten morf.: Regulus (“Le Petit Prince”), Alicia (“Alice in Wonderland”), Rapunzella, Hobbitus ille

Oef.Teksten synt.: Valerius Maximus, C. Nepos, Erasmus, Frontinus, Hyginus

Teksten examen:

**Cato, Varro, Nepos, Valerius, Seneca, Suetonius, Hyginus,
Gregorius, Petrus A., Geoffrey, Poggio, Hollberg.**

2019-20 (Sem I)	Wo (16.00 – “18.45”)
I	Inleiding + oriënteringstest
II	Morfologie werkwoorden
III	Morfologie naamwoorden
IV	Morfologie voornaamwoorden-telwoorden
V	uitspraak / prosodie Oefening taallabo
VI	Syntaxis naamvallen
VII	Syntaxis werkwoord hoofdzin
VIII	Theoretische inkadering morfologie
IX	Compleetieve bijzin-constructies
X	Bijwoordelijk bijzin-constructies
XI	Beginselen metriek
XII	Bijvoeglijke bijzin-constructies

Inleiding

- ▣ Latijnse taalkunde aan de Ugent:
- ▣ Drie centrale elementen: grammatica (en lexicon); positionele lectuurmethode; taalvariatie, vooral in diachronie en diastratie →
- ▣ Onderzoeksgroep ΔIAling
- ▣ Op onderzoeks- en/of onderwijsniveau zijn alle periodes van het Latijn vertegenwoordigd, vanaf het begin tot de Middeleeuwen (en later, met het Nieuwlatijn)

Inleiding

- ▣ Inhoud en doelstellingen van de taalkundige cursussen in de bachelor:
- ▣ Taalbeheersing I en II: focus op **synchronie**
- ▣ verwerving van een gemeenschappelijke basis qua fonologie, morfologie en syntaxis; introductie op de positionele (of “Gentse”) lectuurmethode; referentiepunt is het **Klassiek Latijn**; toepassing en uitbreiding van de lectuurmethode; bespreking van geselecteerde grammaticale kwesties

Inleiding

- ▣ Taalkunde I en II: focus op **diachronie**
- ▣ Taalontwikkeling vanaf het Proto-Indo-Europees tot de Romaanse talen. Onderwerpen die o.m. aan bod komen:
 - Faliskisch en de Sabellische talen
 - preliterair Latijn (7^e-4^e eeuw v.Chr.) met bespreking van de oudste bewaarden documenten in het Latijn, inclusief de twaalftafelenwet
 - het Latijn in de late tijd en zijn verder ontwikkeling naar de Romaanse talen toe

Inleiding

- ▣ Periodes van het Latijn:
 - preliterair Latijn (tot 240 v.C.)
 - archaisch Latijn (240 tot begin 1ste EvC)
 - klassiek Latijn (80 v.C. – 14 n.C.)
 - post-Klassiek Latijn (tot eind 2de E)
 - laat-Latijn (tot ca 600)
 - middeleeuws Latijn
 - neo-Latijn

Het alfabet

- ▣ Het alfabet werd door de Grieken op het Italische schiereiland gebracht
- ▣ Tijd: 750-720 v.Chr.
- ▣ Plaats: Pythekussai (Ischia), Kyme (Cuma)
- ▣ Dit schriftelijke systeem heeft zich dan snel naar andere gebieden verspreid
- ▣ Eerst hebben de Etrusken het overgenomen
- ▣ Vanuit Etruria heeft het alfabet zich naar andere volken en gebieden verspreid

Alfabet - orthografie

- ▣ Stamt het Latijnse alfabet (a) direct uit het Griekse of (b) uit het Etruskische?
- ▣ Let op: < > betekent grafeem, d.w.z. ...
- ▣ het puur schriftelijke teken
- ▣ Argument voor (a): de drie letters <D> <O >
- ▣ Ze zijn op Etruskische *abecedaria* geattesteerd, bv. op een opschrift uit Marsiliana d'Albegna dat uit 26 letters bestaat:

Alfabet - orthografie

Tablet van Marsiliana d'Albegna

Alfabet - orthografie

- ▣ Die drie letters waren echter in het Etruskisch zgn. “dode” letters, omdat ze nooit gebruikt worden op inscripties om klanken te onderscheiden
- ▣ → geen fonologische waarde
- ▣ In het Latijn worden ze regelmatig gebruikt en tonen dezelfde fonologische waarde aan als in het Grieks

Alfabet - orthografie

- ▣ Argumenten voor (b): de weergave van het foneem /k/
- ▣ In het archaïsch Etruskisch wordt C gebruikt voor I en E; K voor A; Q voor V, dus:
CI, CE, KA, QV
- ▣ Dezelfde verdeling verschijnt meestal in de oudste Latijnse opschriften, waar K bovendien ook voor O gebruikt wordt (het Etruskisch kent geen /o/), b.v.
KAPIAD (= capiat), QVOI (= quī) (nog in de 1^e/2^e E lezen wij *karum*, *sequrum* op soldatenbrieven)
- ▣ Die regel wordt in het Latijn uitgebreid tot het foneem /g/ dat op oudere inscripties met C weergegeven wordt (in het Etruskisch is dat foneem niet aanwezig), bv RECEI (regī)

Alfabet - orthografie

- ▣ Belangrijk is ook de weergave van het foneem /f/ waar het Grieks niet over beschikte
- ▣ Het Etruskisch gebruikt hiervoor oorspronkelijk <FH>, zoals in de oudste Latijnse opschriften
- ▣ FHE:FHAKED, FHE[CED] (=fecit)
- ▣ De lettervormen kunnen zeer verschillend zijn (geen strikte norm), b.v.

А В Е С № 0 0 I K L M X H Г M D S S + V 8 P Ь
 А Я < D E И К В 0 I K L М М М И О Р Ф Р Я < < < Т V X ↑
 А Я В < Р Е С I B I K L M H П D < T V 8 H H H V
 А > 3 3 3 0 I 1 M D Z T V φ ↓ 8

A B C D E F G H I (K) L M N O P Q R S T V X Y Z

Fonetiek - Fonologie

- ▣ Centraal verschil tussen deze twee disciplines
- ▣ Fonetiek: Wetenschap die zich bezighoudt met de productie, overbrenging, perceptie, classificatie en fysieke en akoestische eigenschappen van spraakklanken en hoe die zijn georganiseerd binnen de taal
- ▣ In het middelpunt staat dus de klank als fysieke entiteit
- ▣ Klanken worden zo aangeduid: [a]
- ▣ Hoe noemen wij de wetenschappers die zich ermee bezig houden? Fonetici

Fonetiek - Fonologie

- ▣ Fonologie: De wetenschap die de spraakklanken van een taal beschouwt als samenhangend systeem en met het oog op hun onderscheidende functie
- ▣ In het middelpunt staat het foneem, namelijk de kleinste betekenisonderscheidende klankcomponent binnen een taal
- ▣ Hoe worden fonemen “geïdentificeerd?”
- ▣ Op basis van minimale paren, bv,
- ▣ kraag-vraag, kat-lat
- ▣ Fonemen worden zo aangeduid: /a/
- ▣ Wie zijn de specialisten op het gebied van de fonologie? Fonologen

Fonetiek

- Overzicht van de Latijnse medeklinkers
- Bron: J.Clackson (ed.), *A companion to the Latin language* (2011), Wiley, p. 84

Table 6.1 The consonant phonemes of Classical Latin

<i>Manner of articulation</i>		<i>Place of articulation</i>							
		<i>Bilabial</i>	<i>Labiodental</i>	<i>Dental</i>	<i>Alveolar</i>	<i>Palatal</i>	<i>Velar</i>	<i>Labiovelar</i>	<i>Glottal</i>
<i>Stop</i>	<i>Voiceless</i>	P /p/		T /t/			C, K /k/	QV /k ^w / (?)	
	<i>Voiced</i>	B /b/		D /d/			G /g/	GV /g ^w / (?)	
	<i>Voiceless Aspirate</i>	[PH /p ^h /]		[TH /t ^h /]			[CH /k ^h /]		
<i>Nasal</i>		M /m/		N /n/			G, N /ŋ/ (?)		
<i>Fricative</i>	<i>Voiceless</i>		F /f/		S /s/				H /h/
	<i>Voiced</i>				[Z /z/]				
<i>Trill</i>					R /r/				
<i>Approximant</i>						I /j/		V /w/	
<i>Lateral approximant</i>					L /l/				

Fonologie

De klinkerduur kan verschillende lemmata onderscheiden, b.v.

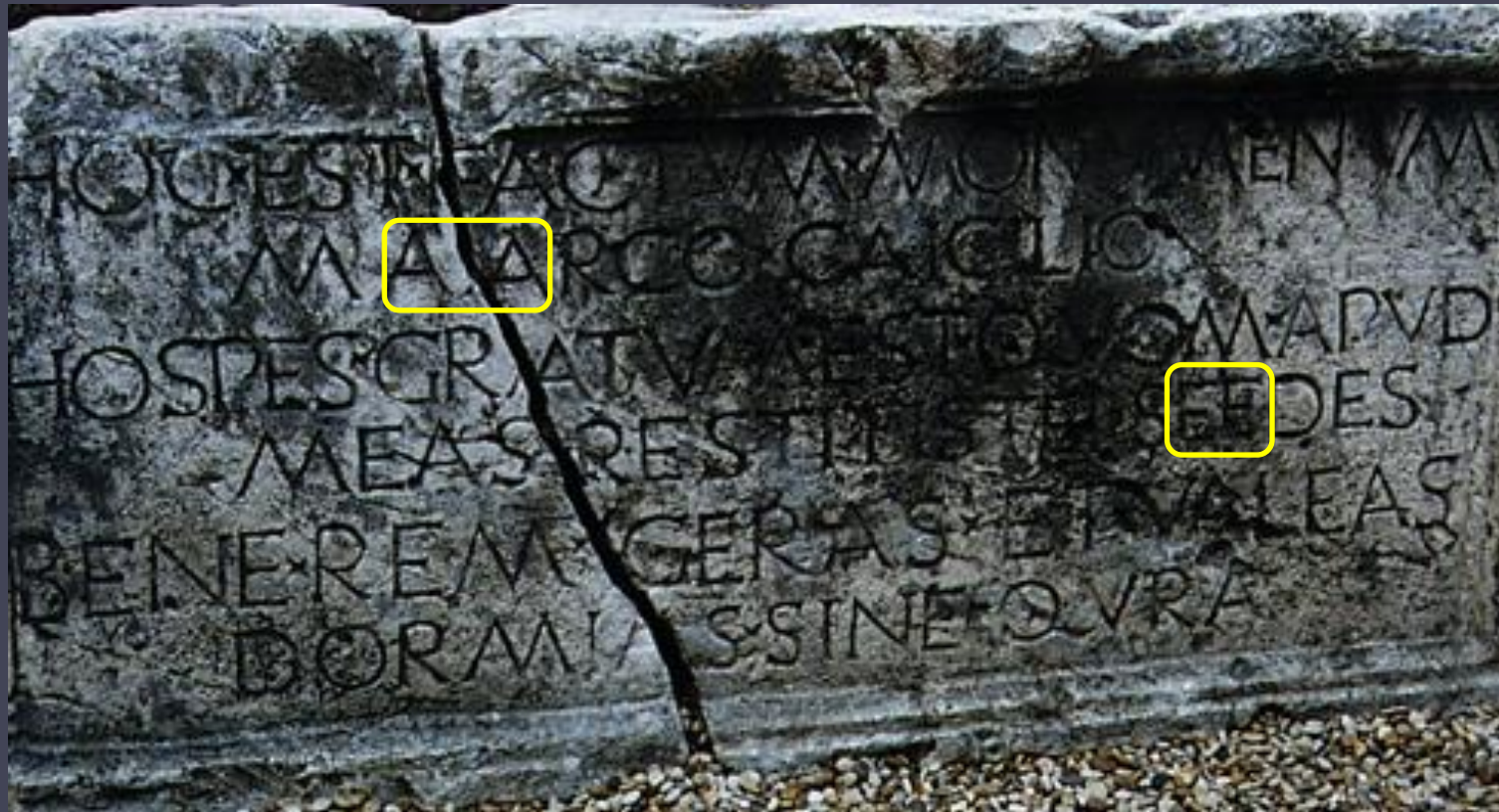
mălus	-	mālus
pǒpulus	-	pōpulus
ǒs	-	ōs
līber	-	līber
occīdere	-	occīdere

Als ook verschillende vormen van hetzelfde lemma:

fugěre	-	fugēre
uěnit	-	uēnit
seruǒs	-	seruōs
rosă	-	rosā

Fonologie

- Een oplossing die af en toe voorkomt vanaf de 2^e E v.Chr. is de lange klinker dubbel te noteren
- *paastores, leege, iuus* (Accius)
- *uootum*
- Hetzelfde systeem treedt in het Oskisch op

HOC · EST · FACTVM · MONVMENTVM

MAARCO · CAICILIO

HOSPES · GRATVM · EST · QVOM · APVD

MEAS · RESTITISTEI · SEDES

BENE · REM · GERAS · ET · VALEAS

DORMIAS · SINE · QVRA

(CIL I² 1202, 2de EvC, Via Appia)

Fonologie

- Een tweede mogelijkheid was om een speciaal accent op de lange klinkers te zetten, onafhankelijk van de structuur van de lettergreep waar zij zich in bevinden
- Zogenaamde *apex*

C·A·V·R·E·L·I·V·S
P·A·R·T·H·E·N·I·V·S
ORNAMENTIS·D·E·C
H·O·N·O·R·A·T·V·S·C·O·L·A·V·G
N·E·M·A·V·S·HITTITITIVIR·A·V·G
C·O·L·COPIA·C·L·A·V·D·A·V·G·I·V·G·V·D·I
I·T·E·M·N·A·R·B·O·N·E·M·A·R·T·I·O
E·T·F·I·R·I·V·L·S·E·C·V·N·D·A·R·A·V·S·L·O·N·E
E·T·F·O·R·O·I·V·L·PACMEO
V·I·Q·V·E·G·R·A·T·V·I·T·HONORIORIUM

Fonologie

- Wij kennen de lengte van alle Latijnse klinkers in gesloten en open lettergrepen
- Welke zijn de twee belangrijkste bronnen?

Metriek

Historische taalkunde: zowel de ontwikkeling vanaf het Proto-Indoeuropees als ook de verdere evolutie naar de Romaanse talen toe